

Astăzi: **Gyarmati Istvan**

La invitația IDIS Viitorul, mai multe personalități importante ale vieții politice, academice și sociale ale Europei Occidentale și Orientale, oameni politici americani, baltici și central-europeni, au acceptat să transmită un mesaj cald cetățenilor Republicii Moldova, în raport cu opțiunile euro-atlantice exprimate astăzi în țara noastră. Opiniile lor reprezintă un punct de referință pentru societatea civilă și pot servi, în opinia noastră, drept o țință călăuzitoare pentru eforturile depuse pe direcția unei integrării totale, irevocabile și instituționale în comunitatea euro-atlantică. În ciuda deficitului acut de informație și a stereotipurilor manipulate abil de grupuri loiale și astăzi regimului sovietic, opiniile experților europeni pot servi drept referințe utile pentru cetățeni și elite, în formularea criteriilor după care trebuie să ne formulăm, în acest moment, agenda de priorități naționale în Republica Moldova.

DI Ambasador Dr. Gyarmati Istvan este președintele Centrului pentru Integrare Euro-Atlantică și Democrație din Budapesta și Co-președinte al Grupului consultativ pe probleme de securitate internațională în Sud-estul Europei din cadrul Centrului pentru control democratic asupra forțelor armate cu sediul la Geneva. A fost directorul Departamentului pentru politici de securitate în cadrul MAE ungar (Budapesta, 1992-96); Reprezentant al Președintelui în exercițiu al OSCE în Georgia (1992-93), în Chechnya (1995), Președinte al Consiliului superior OSCE (1995), Subsecretar de Stat la Ministerul Apărării (1996-99). Amb. Gyarmati deține un doctorat în științe politice și este doctorand în studii strategice. Activează în calitate de profesor asociat la Universitatea Națională de Apărare *Zrinyi Miklós*. Este autor a numeroase studii și lucrări de specialitate.

„E clar că aderarea la NATO e un proces oarecum mai facil și mai rapid, sau poate mai puțin complicat, comparativ cu integrarea europeană. E esențial de reținut: nici unul din fostele state comuniste nu a devenit membru UE fără a fi anterior sau simultan membru NATO!”

Domnule Gyarmati, de ce s-a integrat Ungaria în NATO?

Națiunile, la fel ca și indivizii, ajung în situația când iau decizii colosale ce afectează cursul ulterioarei dezvoltări. Decizia de a fi membru NATO este una din acele decizii fundamentale și această afirmație nu este deloc exagerată în contextul actual al ordinii politice din Eurasia.

Este oare Alianța NATO o alianță cu caracter strict militar?

Deși este instituția principală de securitate a Europei, NATO nu poate fi confundată cu o simplă alianță militară. Și nici nu poate fi etichetată ca o „fosilă” al perioadei războiului rece. Dacă veți citi cu atenție Tratatul de la Washington, veți realiza că Uniunea Sovietică sau amenințarea comunistă nu au fost niciodată considerate drept singurele amenințări de care NATO ar fi trebuit să își apere statele membre. Mai mult. Alianța Nord-Atlantică a fost concepută chiar de la bun început ca un scut menit să protejeze cetățenii statelor democratice prin elementele care definesc aceste state: teritoriu, populație, suveranitate națională, în contextul în care interesele vitale ale acestor state ar putea fi amenințate.

Este aderarea la NATO o provocare pentru Rusia?

Nu este adevărat că statutul de membru NATO este o provocare pentru Rusia. Ea poate fi considerată, și din nefericire este astfel tratată de către actuala conducere a Rusiei, dar nu-și are originea în natura sau politica sa, ci mai curând eu cred că servește conducerii Rusiei ca un pretext în a-și promova și mai agresiv interesele sale strict egoiste, în special în ceea ce privește „vecinătatea apropiată”. Exemplul Georgiei oferă o dovadă recentă, iar Republica Moldova poate spune chiar mai multe despre acest subiect, fiind de fapt o țară afectată de secesionismul alimentat de Rusia.

Domnule ambasador, cum ați caracteriza, pe scurt, NATO?

NATO este un club al națiunilor asociate în mod voluntar în temeiul unor valori comune, după cum este stipulat explicit în Tratatul de la Washington. Aceste valori comune țin explicit și implicit de principiul democrației, libertatea indivizilor și principiul supremației legii. Împreună, aceste principii au menirea de a promova stabilitatea și bunăstarea în arealul națiunilor cuprinse de Alianța Nord Atlantică. Ca urmare a căderii Zidului Berlinului, era logic din punct de vedere strategic să fie consolidată securitatea și stabilitatea membrilor prin extinderea spațiului valorilor comune.

De ce accentul pe securitate este atât de important?

Pentru o societate transnațională nimic nu e mai presant decât să se stabilească principiile viitoarei prosperități și bunăstări, făcând față diferitor provocări la adresa stabilității politice și economice. Asigurarea riguroasă a securității naționale și crearea condițiilor necesare pentru dezvoltarea economică – reprezintă obiective complementare, constituind împreună piloni ai progresului social și instituțional în construirea unor politici democratice în orice țară integrată în Alianța Nord-Atlantică. Altfel spus, dacă nu există securitate – nu există progres, iar fără acest progres necesar - nu există bunăstare și, fără toate acestea luate împreună, este aproape imposibil să se creeze condiții politice pentru funcționarea democrației, economiei de piață și societăților moderne.

Domnule ambasador, cum să înțeleg afirmația că NATO este în primul rând o structură politică?

Extinderea Alianței Nord Atlantice și în sens mai larg procesul de integrare Euro Atlantică reflectă ideea precedentă și confirmă că, funciarmente, Alianța Nord-Atlantică este înainte de toate o alianță politică. Aici revenim la importanța fundamentală pe care o acordă Membrii Alianței respectării principiului de sustenabilitate economică și socială, planurilor pe termen lung de dezvoltare națională și asigurare a securității, după cum au fost acestea definite în procesul de asigurare a bunei funcționări a instituțiilor democratice și a economiei de piață. Aceste principii au fost excelent reflectate și în cadrul Analizei efectuate asupra viitoarelor valori de extindere a Alianței, din 1995, în care se spune: „Extinderea NATO presupune extinderea beneficiilor precum apărarea comună și integrarea în structurile europene și euroatlantice asupra noilor membri. Beneficiile apărării comune și a integrării sunt importante pentru protejarea viitoarei dezvoltării democratice a noilor membri.” Integrarea se realizează în contextul „unei comunități de valori și instituții deja existente”, definite de principiile de bază ale Tratatului de la Washington. Iată de ce unul din obiectivele fundamentale ale extinderii este, înainte de toate, „încurajarea și susținerea reformelor democratice”, ulterior accentuat de principiile Planului Individual de Acțiuni (MAP), ce necesită angajamente precum respectarea supremației legii și a drepturilor omului, fortificarea instituțiilor libere, libertății economice și justiției sociale.

Există multe suprapuneri în ceea ce privește integrarea în UE și NATO...

Așa este... Referindu-ne la cele menționate, putem deduce că integrarea NATO și cea europeană merg practic mână în mână, precum de asemenea este menționat în studiu, procesul de extindere NATO va „completa procesul de extindere a Uniunii Europene, un proces paralel care de asemenea, pe de altă parte, contribuie semnificativ la extinderea securității și stabilității către noile democrații din Est.”

Ce alte beneficii aduce integrarea în NATO?

Esențial ca proces politic, consolidarea NATO are ca urmare beneficii sociale și economice evidente, oferind securitate și stabilitate la „prețul” reformelor democratice, are rolul unui conducător a unor reforme și modernizări ce sunt condiții primordiale ale progresului social și economic. Condiționarea

implicată în acest proces are menirea de a activa catalizatorul reformei. Deși nu există o legătură oficială, dacă un stat este îndeajuns de matur politic pentru a adera la NATO, de asemenea ar fi depășit etape majore în vederea îndeplinirii criteriilor de aderare la UE. Cu toate acestea, NATO are întâietate, și asta deoarece securitatea este o precondiție a dezvoltării economice. Revenind la această logică de idei, e clar că aderarea la NATO e un proces oarecum mai facil și mai rapid, sau poate mai puțin complicat, comparativ cu integrarea europeană. Ar fi bine să luăm aminte asupra unui fapt statistic. Niciunul din fostele state comuniste nu a devenit membru UE fără a fi devenit anterior ori concomitent și membru al Alianței Nord-Atlantice. Dacă acest proces de integrare duală este de natură politică, atunci și beneficiile sale sunt la fel, după cum vă puteți da seama foarte bine. Beneficiile directe, referindu-ne aici la dezvoltarea socială și instituțională, țin de reforma sectorului apărării și securității, unde controlul civil asupra serviciilor militare și de securitate este unul din principiile fundamentale ale societății democratice. Participarea la luarea deciziilor la nivel de alianță are un impact deosebit de important asupra beneficiarilor instituțiilor de stat, aceasta având nevoie de multă eficiență și eficacitate în interacțiunea dintre structurile sale interne și rezultatele obținute. Rolul instituțiilor legislativului național este deosebit de important mai ales în cazul statelor noilor democrații, în care tradițiile istorice precare se îmbină cu un grav deficit de cultură politică. Mai mult, calitatea de membru sau chiar cea de membru asociat al Alianței Nord-Atlantice presupune și o interacțiune activă și avansată cu actorii internaționali, în special datorită relațiilor apropiate cu ceilalți aliați pe dimensiunea NATO, aliați care au o influență majoră pe scena internațională, fără a mai menționa în acest context și referința la prevederile Art.5, care asigură și protejează interesele vitale ale membrilor alianței. Securitatea este o valoare supremă în relațiile internaționale; calitatea de membru în prima organizație de securitate vestică a devenit un puternic simbol politic.

Ce ne puteți spune despre efectele economice ale integrării?

Nu trebuie să uităm și de faptul că există importante beneficii economice clar identificabile pentru statele membre ale Alianței Nord-Atlantice. Stabilitatea contribuie esențial la imaginea mediului politic și economic și este un instrument de atragere a investițiilor străine și a tehnologiilor know-how. Deși, la prima vedere, este foarte greu să se identifice o legătură causală între calitatea de membru NATO și creșterea economică sau majorarea investițiilor străine, și îndeosebi deoarece e dificil să se separe impactul aderării de multitudinea de factori ce influențează performanța economică, este clar că starea de securitate și stabilitate contribuie la creșterea încrederii investitorilor, care este un factor esențial pentru progresul economic.

Aceeași situație a caracterizat statele din Europa Centrală, care au aderat în 1999, care, conform statisticii au realizat un progres economic impresionant în perioada aderării. Perspectiva integrării Euro Atlantice a stimulat investițiile, iar stabilitatea macroeconomică, cumulată cu un mediu de afaceri îmbunătățit, au creat o bază solidă pentru tranziție continuă și creștere economică înaltă pe termen lung. Ca dinamică, acest lucru e prezentat ca „cerc virtuos” în dezvoltare graduală, unde stabilitatea atrage investiții străine, care repun în funcție necesitatea consolidării supremației legii, transparenței și buneii guvernări, toate acestea având ca urmare creșterea stabilității. Un alt beneficiu ce nu trebuie neglijat se referă la cheltuielile necesare apărării naționale, care în comparație cu eforturile individuale și izolate ale unui stat se așteaptă să scadă, chiar dacă considerăm scopurile de planificare a apărării prevăzute de NATO.

Au fost conștienți cetățenii unguri de aceste avantaje la momentul deciziei de integrare?

Cu siguranță că au fost. Iată argumentul major pentru care majoritatea cetățenilor unguri și semenii lor din Europa Centrală susțin aderarea la NATO: aderarea la NATO este esențială integrării europene, modernizării și prosperității ulterioare, pentru ancorarea noastră în structurile vestice, pentru efectele benefice pe care interacțiunea și colaborarea cu democrațiile mature le-a avut asupra clasei politice la general.

Cum caracterizați statutul de neutralitate al R. Moldova?

Nimeni din acest spațiu nu s-a orientat spre neutralitate.. „Neutralitatea” nu mai e perceput ca un concept valid și aplicabil, care ar totaliza interesele unei națiuni într-o lume în care competiția ideologică a războiului rece a luat sfârșit. Europa era redefinită astăzi în termeni politici, iar securitatea internațională și relațiile economice au devenit atât de complexe, încât izolarea de aceste sisteme existente a devenit un lux de nepermis, ori chiar imposibil de atins fără ca statele să-și piardă elemente vitale pentru propria lor existență – inclusiv suveranitatea ori cetățenii. Este limpede însă că stabilitatea și progresul politic nu apar din neant, iar circumstanțele istorice a marilor puteri, a marilor garanți nu se mai aplică. Actualmente, deși oficial nu se mai pune problema sferelor de influență, o decizie majoră stă în fața statelor din regiune, de a alege între integrarea în structurile Euro-Atlantice cu beneficiile, dar și provocările sale, sau confruntarea unor scenarii neclare ce vor apărea ulterior.

Domnule ambasador, vedeți viitorul R. Moldova în NATO?

În concluzie, trebuie de menționat faptul că statutul de membru NATO nu este soluția universală pentru toate problemele și nici nu trebuie să fie prezentată astfel. De fapt, este o provocare și o posibilitate de reformă și adaptare și o șansă deosebită. Statul dat necesită angajament deosebit și mai presus e o opțiune voluntară a unei comunități, opțiune ce nu poate fi impusă din exterior. Ușa este deschisă, dar calea poate fi parcursă doar de aspirant. Noi doar putem spera că exemplul noilor membri demonstrează că e o cale ce merită parcursă.

Excelență, Vă mulțumim foarte mult pentru răspunsurile oferite!

A consemnat
Laura Bohanțov